

Linda Daniela

Skolēnu disciplīnas problēmas

Cēloņi un iespējamie
risinājumi

Skola bez disciplīnas ir kā
dzirnavas bez ūdens

čehu sakāmvārds

Disciplīnas jēdziens

- disciplīna ir: mācīt sadarbojoties ar dažādu prasmju vingrinājumiem, izmantojot pārrunas, pamācīšanu, informēšanu. (Gordon, 1974)
- disciplīna ir saistīta ar pašdisciplīnu un tā balstās uz brīvību un atbildību. Skolēniem jābūt gataviem uzņemties atbildību par paša izdarīto izvēli. (Balsons, 1995)
- disciplīna ir lejasgals tai kāptuvei, pa kuru cilvēks, uz augšu kāpdams, nāk pie personīgas un sabiedriskas kultūras. (L.Bērziņš, 1936)
- disciplīna – spēja atzīt savu nepieņemamo uzvedību un uzņemties atbildību par to. (Glasers, 1998)
- disciplīna – ievērot skolotāja izvirzītus noteikumus. (L.M.Canter, 2001)

**Izglītības un zinātnes ministrija,
Izglītības pārvaldes**

Skolas administrācija
- vispārējās prasības skolā;
- atbalsts skolotājiem;
- atbalsts skolēniem;
- sadarbība ar vecākiem

Skola

Skolotāji
- sagatavotība mācīšanai;
- Audzēkņu darbības vadība;
- pieņemtais attiecību veidošanas stils;
- vienotas prasības;
- prasme sadarboties ar vecākiem;
- attīstības īpatnību pārzināšana;
- vērtējumu atbilstība noteiktiem kritērijiem;
- spēja pieņemt audzēkni kā līdzvērtīgu partneri;
- audzēkņu intereses veicināšana;
- gaidas.
- attieksmju sistēma

Formālā **Neformālā**
↑ ↑
Apkārtējā vide

skolēnu disciplīnu ietekmējošie nosacījumi

Ģimene
- ģimenes sastāvs
- audzināšana ģimenē
- ģimenes vērtības
- ģimenē pieņemtais savstarpējo attiecību stils
- gatavība sadarboties ar skolu
- vecāku vienotās prasības
- attieksmju sistēma

Audzēknis
- vai jūtas pieņemts;
- veselības stāvoklis;
- temperamenta tips;
- attīstības īpatnības;
- uztveres īpatnības;
- izpratne par savu atbildību;
- savas vietas noteikšana mikro un makro sabiedrībā;
- attiecību veidošana;
- uzmanības koncentrēšana;
- spējas;
- attieksmju sistēma

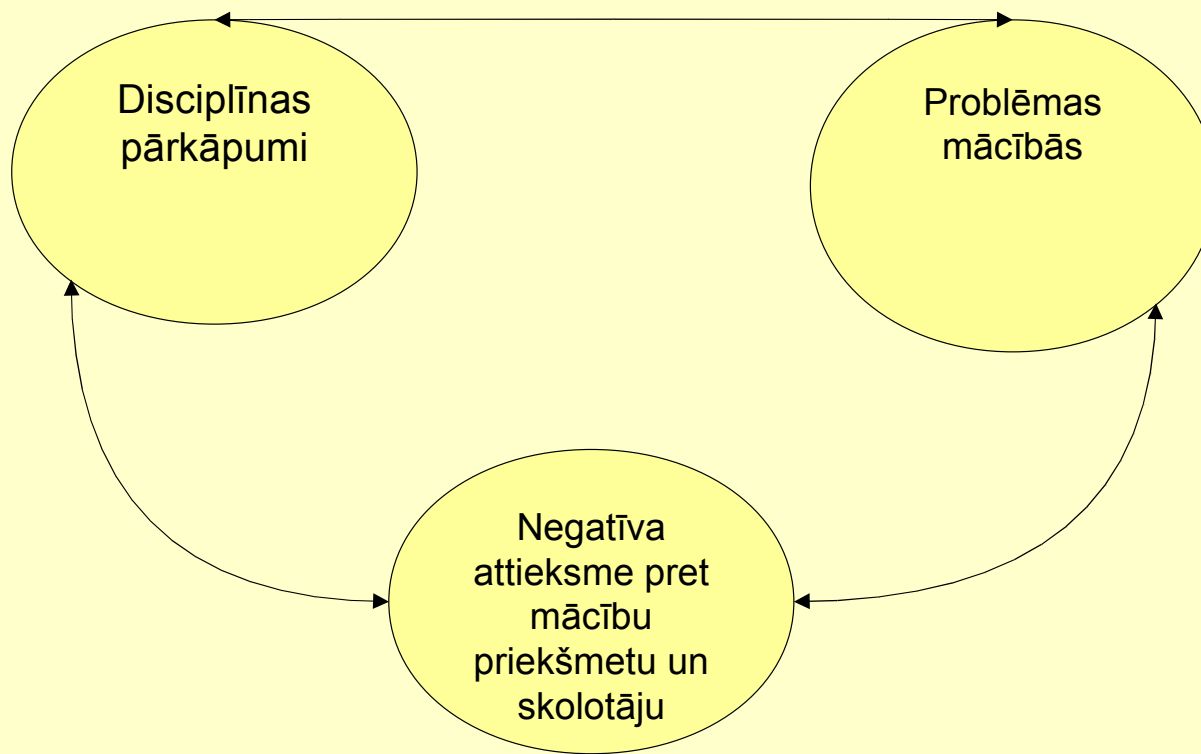
Pieaugot prasībām mācībās, ne vienmēr ir gatavi gribas piepūlei

Ietekmē mācību sasniegumus

Var veicināt negatīvas attieksmes pret mācībām veidošanos

Var izpausties kā disciplīnas pārkāpumi

Attieksmes, disciplīnas un mācību sasniegumu mījsakarības

Trīs attieksmes līmeņi (Žogla, 1998)

- situatīva (attieksme atkarīga no ārējiem faktoriem);
- pieredzē (prasmēs) balstīta (zināšanu kvalitāte un profesionālās iemaņas veido stabilu pamatu, bet ārējie faktori, kas ietekmē indivīda attieksmi ir svarīgāki par iekšējiem faktoriem);
- pašregulēta (indivīda darbība ir apzināta un kļūst pašregulēta).

Morālās attīstības modelis (Kohlberg, 1984)

- Pirmskonvencionālā morālā spriešana sevī satur ticību autoritātei - kas izraisa sodu, tas ir slikts, kas dara labu – ir labs.
- Konvencionālā morāle balstās uz normām un likumiem, kurus nosaka ārējās grupas - ģimene, baznīca, sabiedrība. Šī ir galvenā un biežāk sastopamā morālās spriešanas forma pusaudžiem un arī pieaugušajiem.
- Postkonvencionālā morāle ir balstīta uz paša izraudzītiem principiem. Tikai ap 15% pieaugušo spriež šajā līmenī.

šie līmeņi un stadijas attīstās specifiskā secībā un šī secība ir nemainīga visās pētītajās kultūrās.

Kā saskaņot personības brīvību un stingrību?

V.Seile (1891 – 1970) atzīst, ka vienpusīgi audzinot jauno paaudzi, veicinot tikai viņu interesi, bet neradinot veikt pienākumus (bieži vien arī neinteresantus, ilgstošus un grūtus) veidojas vāja glēvulīga paaudze, kurai var radīt grūtības pienākumu izpilde. Vienpusību skolā ienes uzsvērtā orientācija tikai uz interesanto, patīkamo un saistošo, atstājot novārtā garīgo spēku sasprindzinājuma, izturības, savaldības, noturības un pašdisciplīnas nepieciešamību. Šāda vienpusīga ievirze izglītībā un audzināšanā vērš bērnu par „savu untumu un savu iegribu vergu”. Centieni darīt bērnus laimīgus, atbrīvojot viņus no grūtībām un pienākuma izpildes, sagandē raksturu un atstāj nekoptu gribasspēku.

Disciplīnas modeļi:

- **Skolotāju efektivitātes modelis - Tomass Gordons**
- **Pozitīvās disciplīnas modelis - Rūdolfs Dreikurss/Alfrēds Adlers**
- **Uzvedības modifikācijas modelis - Sols Akselrods un Burhuss Skiners**
- **Uzstājīgās disciplīnas modelis - Lī un Marlēna Kanteri**
- **Realitātes terapijas teorijas modelis - Viljams Glasers**

Skolotāju efektivitātes modelis - Tomass Gordons_

Sajā modelī bērns tiek aplūkots kā iedzimti pozitīvs. Ja bērns nepieņemami uzvedas, tad tas notiek tāpēc, ka netiek realizēta kāda no viņa pamatvajadzībām. Skolotāja loma ir veidot netiesājošas attiecības un iedrošināt bērnus izklāstīt savu problēmu, lai skolotājs var palīdzēt to risināt. Šo modeli var raksturot kā humānistisku.

Pamata pieņēmumi par bērnu motivāciju

- Bērnu aplūko kā iekšēji motivētu uzvesties pieņemami;
- Tam palīdz bez nosodījuma;
- Bērns ir saprātīgs un spējīgs risināt savas problēmas;

Principi - bērni tiecas uz izaugsmi saskaņā ar savu iekšējo saprātu; ja tam tiek šķēršļi, tad rodas disciplīnas pārkāpumi. Bērnus nedrīkst izrīkot, jo viņi ir unikāli.

Mērķi - attīstīt pašpārlicību, lai bērns spētu pieņemt lēmumus un risināt problēmas. Atbalstīt bērna spēju ar prātu analizēt rīcību.

Taktikas - no skolotāja puses atvērta komunikācija. Bērniem ir jāapzina savas problēmas un jāuzņemas par tām atbildība. Bērni apgūst aktīvās klausīšanās prasmes. Mācību procesa centrā ir skolēns. Skolotāja uzdevums ir vadīt bērna darbību. Galvenā metode izglītībā: pašdarbība un pašizziņa. Ieguvumi: spēja konkurēt darba tirgū, bet sašaurināts redzesloks

Seši soļi problēmas risināšanai

1. Problēmas definēšana. Šajā posmā skolotājs nepiedāvā nekādus risinājumus un neizsaka vērtējumu, bet ļauj ikvienam izteikties, lai spētu izprast viņa vajadzības.

2. Iespējamo risinājumu meklēšana. Šajā posmā svarīgi ir apkopot visus iespējamus problēmas risinājumus, bet neizsakt vērtējumu par piedāvātajām idejām. Pārāgri spriedumi apspiež kreativitāti.

3. un 4. Piedāvātu risinājumu izvērtēšana un pieņemamāko risinājumu izvēlēšanās. Šajos posmos vēlreiz tiek aplūkoti visi piedāvātie risinājumi un kopā ar bērniem tiek izvērtēts, kurš vai kuri risinājumi ir pieņemamākie visiem iesaistītajiem. Ja kāds no risinājumiem kaut vienam no iesaistītajiem nav pieņemams, tad tas ir jāizrunā. Svarīgi, lai visus lēmumus spētu pieņemt ikviens.

5. un 6. Pieņemto risinājumu ieviešana un izvērtēšana. Šajos posmos jāsaprot, ko katrs darīs un kad tas tiks uzsākts. Ir arī jāvienojas par laiku, kad visi sanāks kopā un analizēs sasniegtos rezultātus.

T. Gordons tomēr arī atzīmē problēmas, kuras var ierobežot skolotāja brīvību kāda lēmuma pieņemšanā un viņa viedoklis, ka tā ir skolas vadība, skolas padome, izglītības departaments, izglītību regulējošā likumdošana.

Problēmas - modeļa īstenošanu apgrūtina bērnu augšanas un attīstības atšķirības. Spriešanas spēju līmenis samazina bērna spēju tikt galā ar problēmām. Bērniem mēdz būt grūtības ar sarežģītu domāšanas operāciju veikšanu

T.Gordons norāda arī uz tādu problēmu, kā skolotāju pārslodze, kas var novest pie „institucionālas uzvedības”, kad esot patstāvīgā stresā, profesionāļi sāk izturēties un rīkoties mehāniski, neiedziļinoties problēmās. Tas var izpausties kā aprauta runa, nomākta bezemociju uzvedība un nepārdomāta noteikumu piemērošana. Tie minimāli iedziļinās indivīda vajadzībās. Šādu situāciju varot arī veicināt nepietiekamā materiālā bāze.

Pozitīvās disciplīnas modelis - Rūdolfs Dreikurss/Alfrēds Adlers_

- Šī modeļa ietvaros tiek piedāvāts kā rīkoties pirms uzsākt kādu konkrētu darbību:
- Jānovēro bērni sociālās situācijās;
- Jāveic sociometriskie testi;
- Skolotājam jājautā sev, vai tas jūtas:
 - aizkaitināts? (bērna uzvedības motivācija – uzmanība)
 - sakauts, uzvarēts? (bērna uzvedības motivācija – vara)
 - sakauts, ievainots? (bērna uzvedības motivācija – atriebība)
 - sakauts, nepiemērots? (bērna uzvedības motivācija – bezpalīdzība)

1. Uzmanības pieprasīšana: Tas ir novērojams, kad bērns vēlas tikt atzīts un pieņemts vienaudžu vidū. Tai vietā, lai to panāktu ar produktīvu darbu, biežāk bērns ķersies pie tādas rīcības, kas pieprasa nepārtrauktas uzslavas vai kritizēšanu. Gan uzslava, gan kritizēšana, ja tā ir nepārtraukti nepieciešama, ir nepieņemamas.

2. Vara un kontrole: Tas ir mērķis bērniem, kuri jūtas mazvērtīgi, kuri ir nespējīgi izvērtēt citu cilvēku un arī paši savas vajadzības. Nav atšķirības vai bērnam tiešām ir kādas speciālās vajadzības, vai tam ir tikai nepareizs priekšstats par savu mazvērtīgumu. Abos gadījumos, bērni centīsies mazināt šo izjūtu par savu mazvērtību viņiem pieņemamā veidā, cenšoties uzurpēt varu, nostādot sevi pārāku pret citiem, vai esot bramanīgiem un ākstīgiem.

3. Atriebība: Tas ir tādu bērnu mērķis, kuri jūtas nespējīgi panākt uzmanību vai izrādīt varu. Šāds bērns redz sevi neatbilstoši zemā statusā, jo pārējie viņam to ir nodarījuši. Šāds bērns vaino citus par savu stāvokli. Tas jūtas citu cilvēku aizvainots un var rīkoties pēc principa „aci pret aci, zobu pret zobu”, citiem vārdiem sakot „Ja man sāp, tad, lai arī citiem sāp”. Šāds bērns nepieprasa ne varu, ne uzmanību. Tas nevēlas būt mazliet pārāks par citiem, bet gan vēlas citus sāpināt un pazemot.

4. Bezspēcība un neatbilstība: Bērns, kuram ir tāds mērķis ir visaizkustinošākais. Viņš ir atmetis cerības kļūt par grupas locekli vai izcīnīt kādu statusu grupā. Šāds bērns jūtas ne tikai nespējīgs darīt jebko (kā konstruktīvu, tā destruktīvu), lai to mainītu, bet ir arī pieņēmis, ka ir nekam nederīgs un turpmāk vairs neuztraucas, kas notiks.

motivācija	Uzvedības raksturojošie lielumi	Skolotāja izjūtas
Uzmanība	Atkārtoti veic darbības, lai nokļūtu uzmanības centrā. Ja tiek lūgts pārtraukt tā rīkoties, var arī pārtraukt, bet vēlāk atsākt.	Aizkaitināts

Dažādi paņēmieni darbā ar bērnu:

- Samazināt šādu uzvedību
- Atzīt šādu uzvedību par pieņemamu
- Darīt kaut ko negaidītu
- Novērst bērnu uzmanību
- Atzīmēt pieņemamu uzvedību
- Pārvietot bērnu

motivācija	Uzvedības raksturojošie lielumi	Skolotāja izjūtas
Vara	Atkārtoti uzvedas tā, lai atrastos uzmanības centrā. Kad tiek lūgts to pārtraukt, kļūst deviants un palielina savu negatīvo uzvedību un izaicina pieaugušos	Aizkaitināts
Atriebība	Sāpina citus psiholoģiski un arī fiziski	Aizvainots, sāpināts

Dažādi paņēmieni darbā ar bērnu:

- Atkāpties no cīņas
- Lietot pārtraukuma paņēmienus
- Prognozēt iespējamās sekas

motivācija	Uzvedības raksturojošie lielumi	Skolotāja izjūtas
Bezpalīdzība	Vēlas būt neredzams. Ir pasīvs, letarģisks, izvairās no sociāliem kontaktiem, atsakās ievērot izglītības sistēmas prasības	Nepiemērots – nespējīgs

Dažādi paņēmieni darbā ar bērnu

- Mainīt norādījumu sniegšanas metodes
- Lietot konkrētus mācību materiālus un instrukcijas
- Mācīt katru soli atsevišķi
- Nodrošināt konsultēšanu
- Mācīt pozitīvu pašuzmundrināšanu
- Mācīt pieņemt, ka kļūdīties ir normāli
- Veicināt pašpaļāvību
- Fokusēties uz pagātnes veiksmēm
- Padarīt mācīšanās rezultātus jūtamus
- Atpazīt sasniegumus

Problēmas - grūtības sagādā bērna uzvedības un rīcības mērķa noteikšana. Bērnu uzvedība dažreiz nav izprotama viennozīmīgi. Ir grūti tikt galā ar agresīviem un/vai varmācīgiem bērniem. Ir grūti nošķirt sodu no loģiskām sekām. Bez tam, ja bērnu pastāvīgi iedrošina un pamudina par katru sīku uzlabojumu, pastiprina bērna gatavību pieņemt par labu zemāku līmeni, nekā viņš spējīgs sasniegt, tādējādi izdarot bērnam „lāča pakalpojumu”, liekot viņam saprast, ka jebkurš sasniegums ir pietiekams un nav jācenšas pēc augstākiem sasniegumiem, kuri varētu tikt sasniegti. Līdz ar to tiek mazināta augstu sasniegumu un rādītāju svarīgā nozīme. Visbeidzot, pastāv bažas par to, ka sanāksmes, kurās tiek runāts par izvirzāmajiem mērķiem un kā tos sasniegt, var izraisīt nevajadzīgu stresu dažiem bērniem, kuriem nepiemīt ne pietiekošas komunikācijas prasmes, ne arī emocionālais briedums, lai efektīvi piedalītos sanāksmē

Uzvedības modifikācijas modelis – S. Akselrods un B. Skiners

Principi – iekšējais saprāts ir mīts. Uzvedību nosaka apkārtējās vides stimuli. Bērni cenšas izvairīties no negatīvas pieredzes un tiecas pēc patīkamas. Bērnu uzvedību var mainīt, mainot apkārtējo vidi.

Mērķi – skolotāji var kontrolēt klases vidi un bērnu uzvedību, lai sasniegtu nospraustos mācību mērķus. Bērnu uzvedību var mainīt, lai tā kļūtu pieņemama.

Taktikas – skolotājs var izvērtēt un mainīt klases vides elementus, lai ietekmētu bērna uzvedību. Tiek likts uzsvars uz kvalificētiem skolotājiem, kas izstrādās plānu uzvedības maiņai. Līdz ar to skaidru sociālās uzvedības mērķu definēšana un atbilstošas, vēlamu uzvedību pastiprinošas vides izveidošana kļūst pedagoģiski nozīmīga. Šajā vidē pietiekamā daudzumā jābūt pareiziem stimuliem, lai izsauktu atbilstošas organisma reakcijas. Šajā pašaktivitātes un pastiprināšanas vai dzēšanas procesā organisms pakāpeniski mācās vēlamu uzvedību un arvien sekmīgāk piemērojas sociālajai videi.

Dažādi sodīšanas paņēmieni tiek noliegti kā neefektīvi, lai panāktu ilgtermiņa uzvedības izmaiņas. Tiek pat izteikts viedoklis, ka pieļaujot sodīšanu kā tādu, cilvēki ātri kļūst par prasmīgiem sodītājiem un kontrolētājiem. Tomēr noliedzot negatīvus pastiprinātājus, augstu tiek vērtēti pozitīvie pastiprinātāji.

Tiek uzskatīts, ka, ja cilvēks imitē kāda cita uzvedību, tad tam ir maza vērtība, savukārt, ja cilvēks pakļaujas kādiem mutiskiem (vai rakstiskiem) priekšrakstiem, tad tāda uzvedība ir ievērojami nozīmīgāka

Problēmas - biheiviorisms ir manipulatīvs un attiecas pret bērniem nedemokrātiski. Šāda sistēma kontrolē uzvedību, neattīstot spriešanas spējas. Šī sistēma izslēdz emocijas un izvēles iespējas un neparedz izstrādāt stratēģijas problēmu risināšanai.

Šī pieeja arī tiek kritizēta par to, ka tika uzskatīts, ka iedarbojoties ar pozitīviem stimuliem cilvēkiem izzudīs tādas negatīvās emocijas, kā skaudība, ienaidis, dusmas un tie izjutīs tikai prieku un mīlestību. Tā visa rezultātā izzudīs tādas parādības kā konkurence, šķiru nevienlīdzība un valdīs „utopiska kārtība”, kad visi darbosies kopēja labuma sasniegšanai.

Uzstājīgās disciplīnas modelis - Lī un Marlēna Kanteri

iesaka skolotājiem, kas mācīs disciplīnu un pieņemamas uzvedības noteikumus, noteikti savās stundās pieturēties pie sekojošām vadlīnijām:

- 1) izskaidrot kāpēc ir nepieciešami noteikumi
- 2) mācīt noteikumus
- 3) pārlicināties, ka tie ir izprasti
- 4) izskaidrot kāds nolūks ir korektīvām darbībām
- 5) izskaidrot kādu izturēšanos var sagaidīt bērni, kuri ievēro noteikumu
- 6) pārlicināties, ka bērniem ir radusies izpratne par pārrunāto.

Principi – konfliktsituācijā bērni reaģē pasīvi, naidīgi vai aizstāv sevi. Skolotājam ir tiesības mācīt un apmierināt savas pamatvajadzības. Skolotājam ir tiesības maksimāli noteikt un kontrolēt bērnu disciplīnu.

Mērķi – veidot tādu klases vidi, lai nodrošinātu optimālas mācīšanās iespējas. Nodrošināt skolotāja vajadzības, vienlaicīgi veicinot bērna akadēmisko un sociālo attīstību.

Taktikas –

-Skolotāja uzmanība ir viena no iedarbīgākajām pastiprinātāju formām un to var izmantot, lai panāktu pozitīvu motivāciju un produktīvu uzvedību no bērnu vairākuma.

-Liekot bērniem saprast, ja tie izvēlas pārkāpt noteikumus, sekos konkrēta rīcība. Tādējādi to uzvedība mainīsies un tā kļūs pozitīvāka. Bērniem ir nepieciešamas robežas.

-Bērniem ir jā māca atbildīga uzvedība.

-Bērni pārkāpj uzvedības noteikumus, ja skolotājs nepiemēro visiem vienādus standartus.

-Skolotājam ir tiesības pieprasīt pieņemamu uzvedību, kas atbilst skolotāja vajadzībām un nodrošina optimālu mācību vidi.

-Skolotājam ir tiesības un atbildība lūgt vecāku un administrācijas atbalstu.

-Skolotājam ir tiesības un atbildība noteikt likumus un virzienus, kas skaidri definē bērnu pieņemamu un nepieņemamu uzvedību.

-Skolotājam ir tiesības un atbildība atbalstīt tos bērnus, kuri uzvedas pieņemami.

-Skolotājam ir tiesības un atbildība mācīt bērniem konsekventi ievērot šos noteikumus visa mācību gada garumā.

Problēmas - šī pieeja ievieš klasē autoritāru vidi. Bērnu tiesības ir ļoti minimālas. Bērnam ir liegta atbildība izstrādāt paškontroli. Kopējais disciplīnas plāns grupā nav izmantojams. Šī pieeja ignorē bērnu individuālās atšķirības.

Skolotāji, kas savā darbā izmanto **Uzstājīgās disciplīnas modeli**, zaudē cilvēcīgo kontaktu ar bērniem, jo viņu attiecības ir stingri reglamentētas un šādiem bērniem ir grūtības kļūt par morāli patstāvīgiem cilvēkiem, kas domā pirms rīkojas un spēj rūpēties par citiem

Realitātes terapijas teorijas modelis - Viljams Glasers_

Principi –

1. Bērni ir saprātīgas būtnes, kuri ir pelnījuši, ka pret tiem tā arī izturas.
2. Bērni ir spējīgi būt atbildīgi, bet tiem ir nepieciešams apgūt morāles principus vai pieņemamas uzvedības robežas.
3. Bērni ir sabiedrības locekļi un tiem ir jādzīvo vienā sabiedrībā ar citiem cilvēkiem, tāpēc tiem ir jāmacās kā īstenot savas vēlmes saskaņā ar sabiedrības vēlmēm, tā, lai nenodarītu pāri citiem.
4. Katrs cilvēks izjūt vēlmi pēc piederības, brīvības, varas un izklaidēm.
5. Bērniem ir jāatzīst sava nepieņemamā uzvedība un pēc tam jāpieņem atbilstošas uzvedības formās.

Mērķi – iemācīt bērniem izteikt spriedumus par savu uzvedību un panākt, lai viņi apņemas mainīt savu uzvedību, balstoties uz racionālu analīzi. Panākt, lai bērni neizvairītos no atbildības par savu rīcību.

Taktikas –

Veidot pozitīvas attiecības ar bērniem.

Noteikt izpildāmas prasības.

Iesaistīt bērnus noteikumu izstrādē un konfliktu risināšanā.

Mudināt bērnus domāt par nepieņemamu uzvedību un izteikt savus vērtējumus par to.

Ieviest tādas disciplīnas prasības, kas aptur nepieņemamu uzvedību jau tās pirmsākumos, izvairoties no seku nepieciešamības.

Demonstrēt dažādas problēmu risināšanas iespējas, nepārkāpjot disciplīnas nosacījumus.

Nepiemērot sekas uzreiz, bet likt bērnam saprast, ka tādas būs (dodot laiku pārdomām).

Pārliecināties vai šīs taktikas sasniedz mērķi.

Desmit soļi ceļā uz pieņemamu mācību disciplīnu (pēc V.Glasera)

1. Ko es daru? (Skolotājs uzdod sev šo jautājumu, lai pārdomātu vai viņa darbības ir rezultatīvas, vai tās tikai pasliktina situāciju)
2. Vai tas darbojas? Ja nē, tad jāpārtrauc to darīt. (Skolotājs dod sev norādījumus balstoties uz situācijas analīzi)
3. Iepazīšanās (Skolotājs velta kādu laiku bērnam, kurš nepieņemami uzvedas, lai veidotu mazāk formālas attiecības ar šo bērnu).
4. Ko tu dari? (Šo jautājumu skolotājs uzdod bērnam, lai tas pārdomātu savu uzvedību. Ja bērns neatceras, tad var atgādināt par kuru situāciju tiek runāts).
5. Vai tas ir pret noteikumiem? (Arī šo jautājumu skolotājs uzdod bērnam, lai tas pārdomātu savu rīcību un kā tas saskan ar pieņemtajiem uzvedības noteikumiem).
6. Rīcības plāna izstrādāšana (bērnam tiek ieteikts kā rīkoties citās reizēs, kad līdzīga situācija atkārtosies. Tādējādi tiek panākta vienošanās starp skolotāju un bērnu, kāda būs turpmākā uzvedība. Vienošanās var tikt noslēgta mutiski vai rakstiski).
7. Izolēšana no klases biedriem – klases telpā (šāda taktika piemērojama tikai pamatskolā).
8. Izraidīšana no klases telpas (Pie kāda no administrācijas pārstāvjiem, vai īpaši tam paredzētā vietā, kur bērnu uzrauga kāds darbinieks).
9. Bērns tiek aizraidīts mājās.
10. Tiek lūgta profesionāļu palīdzība.

Problēmas - šī pieeja balstās uz ārkārtīgi lielu pacietību no skolotāja puses. Bērna fiziskās vai psiholoģiskās grūtības var būt tik lielas, ka skolotājs nevarēs efektīvi izmantot šo pieeju. Šajā pieejā būtisks ir bērna izstrādātais uzvedības uzlabošanas plāns. Iespējams, ka bērni nepratīs izveidot jēgpilnu plānu savas uzvedības uzlabošanai, jo bērnu domāšanas un valodas spējas ir atšķirīgas. Kā efektīvu plānu var izveidot bērns, kam nav attiecīgu spēju? Visbeidzot, klases sanāksmes ir grūti organizējamās un uzturamas. Šo sanāksmju rezultāti ne vienmēr veicina bērnu sasniegumus. Un var būt, ka sanāksmēs pārāk liela vara tiek dota bērniem, kas nepārzina plašākos jautājumus un nav tik kompetenti, lai pieņemtu lēmumus par citiem bērniem un par mācīšanas un mācību programmas jautājumiem.

Skolotāju vadības stili (M.Balsons)

	Demokrātiskais stils	Autoritārais stils	Neiejaukšanās stils/Visatļautība
Kontrole	Savstarpēja uzticēšanās un cieņa	Kontrole, izmantojot apbalvojumus un sodus. Cenšanās iegūt cieņu ar varu.	bērni var darīt visu, ko tie vēlas
Izvēle un normas	Tiek piešķirtas izvēles tiesības, kur vien iespējams	Prasību izvirzīšana. Vienvadība.	Anarhija
bērnu motivēšana	Motivācija līdz ar pamudinājumiem. Sasniegumu akcentēšana.	Kļūdu un trūkumu akcentēšana	Tiek pieļauta jebkāda uzvedība
Brīvība	Iekšēji ierobežota brīvība. Līdzsvars starp rīcības brīvību un pienākumu strādāt.	Ārēji ierobežota brīvība. Atkarības izjūta vai piederības veicināšana.	Neierobežota brīvība. Haoss.
Motivācija	Patiesa motivācija. Mērķus skolotāji un bērni izvirza kopīgi.	Liekuļota, neīsta motivācija un sodi.	Nenoteikta un neprognozējama motivācija
Skolotāja darbības mērķis	Darbība vērsta uz sekmju sasniegšanu un pašpaļāvības nostiprināšanu.	Darbības galvenais mērķis ir sasniegt visaugstākos rezultātus.	Daži pasākumi palīdz bērniem progresēt, citi nepalīdz.
Darba stils starp bērniem	Sadarbība, dalītā atbildība.	Sacensība	Individuālas tiesības. Nerēķināšanās ar citiem.
disciplīna	Pašdisciplīna kā izglītošanās procesa sastāvdaļa.	Disciplīnas nodrošināšana skolotāju kontrolē.	Pozitīvu mērķu trūkums
bērņa mērķi	bērni piedalās mērķu izvirzīšanā	Mērķus izvirza skolotājs	Nekādi lēmumi netiek pieņemti
lēmumu pieņemšana	bērni izvirza idejas un piedalās problēmu risināšanā	Visus jautājumus izlemj skolotājs	

Mainīgie lielumi, kas ietekmē bērnu sasniegumus (O'Brien, 2006)

Bērna personībā balstītie

Ietekmējamie

- Vēlme mācīties;
- Dažādas mācīšanās stratēģijas;
- Mācīšanās stili;
- Iepriekšēja pieredze/sociālās piemērošanās spējas;
- Pašefektivitāte/bezspēcība (iegūta vai iedzimta)
- Iepriekšējas zināšanas par mācību saturu;
- Emocionālā inteliģence.

Ārpus bērna

Ietekmējamie

- Iepriekš apgūtais mācību saturs;
- Mācību un attīstības motivācija;
- Pedagoģiskās zināšanas;
- Zināšanas par apgūstamo mācību saturu;
- Attīstības pakāpe;
- Prasme piemēroties mācību videi;
- Prasme organizēt savu laiku.

Grūti ietekmējamie

- Ģenētiskais potenciāls;
- Bērna veselības stāvoklis;
- Iedzimtas uztveres īpatnības;
- Emocionālo traucējumu līmenis;
- Intelektu līmenis;
- Ģimenes sociālais stāvoklis;
- Vecāku attieksme pret skolu;
- Ģimenes mobilitāte;
- Ģimenes sastāvs;
- Nozīmīgās vērtības ģimenē;
- Ģimenes vēsture;
- Sociālekonomiskais statuss vienaudžu vidū.

Pozitīvas attieksmes pret mācībām izpausmes

Pret pienākumiem

- atbildīgi izturas pret pienākumu izpildi
- spēj uzņemties jaunus pienākumus

Pret noteikumiem

- ievēro vispārpieņemtās uzvedības normas
- ievēro dažādu institūciju iekšējās kārtības noteikumus
- gatavs piedalīties noteikumu izstrādē
- gatavs ievērot likumdošanas normas
- gatavs uzņemties atbildību par noteikumu pārkāpumiem
- gatavs aizrādīt citiem par noteikumu pārkāpumiem

Pret mācībām

- izrāda interesi par mācībām
- jautā, ja ir kaut kas neskaidrs
- uzmanības koncentrēšana
- ierodas uz stundu nenokavējoties
- ir sagatavojies mācību darbībai
- gatavs piedalīties dažādās mācību aktivitātēs
- dalās savās zināšanās ar citiem bērniem
- iesaistās diskusijās
- uzmanīgi klausās
- ievēro norādījumus
- savu viedokli izsaka pieklājīgi
- cenšas izprast aplūkojamo problēmu
- izpilda uzdotos uzdevumus
- gatavs darīt vairāk nekā pašlaik tiek prasīts
- novērtē savus sasniegumus
- novērtē citu sasniegumus
- ir pieklājīgi saskarsmē (ar pedagogiem un vienaudžiem)
- savu darba vietu uztur kārtībā
- apmeklē visas stundas
- uzņemas atbildību par saviem mācību sasniegumiem

Pozitīvas mācību disciplīnas pazīmes

- laicīga ierašanās uz stundu
- pieklājīga izturēšanās (pieklājība frāzēs un darbībā)
- norādījumu vērīga uz klausīšana
- citu bērnu uz klausīšana
- uzmanības koncentrēšana
- sagatavošanās mācību darbībai
- sarunāšanās nepaaugstinot balsi
- prasme nosēdēt solā ar citu bērnu
- cita bērna personiskās telpas respekts
- prasme valdīt savas emocijas
- prasme pārvietoties pa nodarbības telpu (ja nepieciešams)
- rēķināšanās ar citiem nodarbības laikā
- prasme dalīties ar citiem bērniem
- acu kontakta izmantošana
- laipnība vienam pret otru saskarsmē
- savas kārtas gaidīšana
- savu tiesību aizstāvēšana
- jautāšana
- prasme nosēdēt mierīgi visu stundas laiku
- rokas pacelšana nodarbībās
- skolotāja izvirzītu noteikumu ievērošana

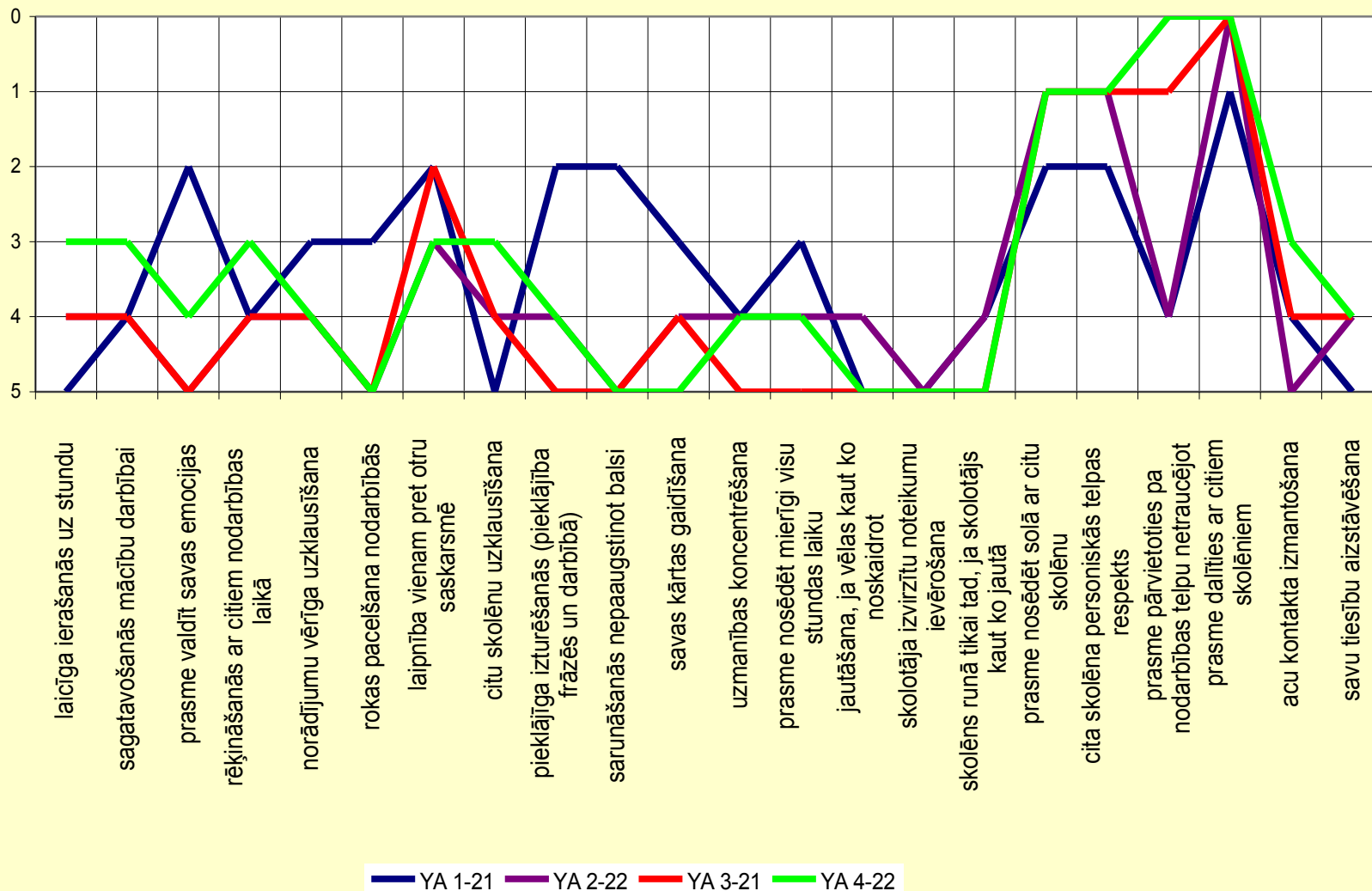
Mācību disciplīnas kritēriji

- laicīga ierašanās uz stundu
- sagatavošanās mācību darbībai
- prasme valdīt savas emocijas
- rēķināšanās ar citiem nodarbības laikā
- norādījumu vērīga uzklausišana
- rokas pacelšana nodarbībās
- laipnība vienam pret otru saskarsmē
- citu bērnu uzklausišana
- pieklājīga izturēšanās (pieklājība frāzēs un darbībā)
- sarunāšanās nepaaugstinot balsi
- savas kārtas gaidīšana
- uzmanības koncentrēšana
- prasme nosēdēt mierīgi visu stundas laiku
- jautāšana
- skolotāja izvirzītu noteikumu ievērošana
- skolēns runā tikai tad, ja skolotājs viņam kaut ko jautā
- prasme nosēdēt solā ar citu bērnu
- cita bērna personiskās telpas respekts
- prasme pārvietoties pa nodarbības telpu (ja nepieciešams)
- prasme dalīties ar citiem bērniem
- acu kontakta izmantošana
- savu tiesību aizstāvēšana

Pusaudžu mācību disciplīnas kritēriji

1. Laicīga ierašanās uz stundu	0 – visi bērni uz stundu ierodas bez kavēšanās 1 – viens līdz trīs bērni ierodas uz stundu neilgi pēc zvana 2 – vairāk kā trīs bērni ierodas uz stundu neilgi pēc zvana 3 – viens līdz trīs bērni kavē stundas sākumu par vairāk nekā 5 minūtēm 4 – vairāk nekā 3 bērni kavē stundas sākumu par vairāk nekā 5 minūtēm 5 – daļa bērnu stundas sākumu kavē par 10 līdz 15 minūtēm 5 – lielākā daļa bērnu uz stundu ierodas pēc zvana
---------------------------------------	--

Stundu vērojumi - Y klase A stundas

Mācību disciplīnu veicinošas skolotāju darbības kritēriji

1. Veicināt pozitīvu attiecību ar bērniem veidošanos
2. Noteikt izpildāmas prasības
3. Bērni sadarbībā ar skolotāju izstrādā mācību disciplīnas nosacījumus un konfliktu risināšanas nosacījumus
4. Mudināt bērnus domāt un vērtēt savu nepieņemamo uzvedību neievērojot mācību disciplīnu
5. Veicināt tādu mācību disciplīnas prasību ieviešanu, kas aptur nepieņemamu darbību jau tās pirmsākumos, izvairoties no seku nepieciešamības
6. Dažādot problēmu risināšanas metodes, lai izvairītos no mācību disciplīnas problēmām
7. Nepiemērot sekas uzreiz, bet likt bērnam saprast, ka tādas būs (dot laiku pārdomām)
8. Pārliecināties vai šīs taktikas sasniedz mērķi

1. Veicināt pozitīvu attiecību ar bērniem veidošanos

0 – veicina un uztur pozitīvas attiecības ar bērniem

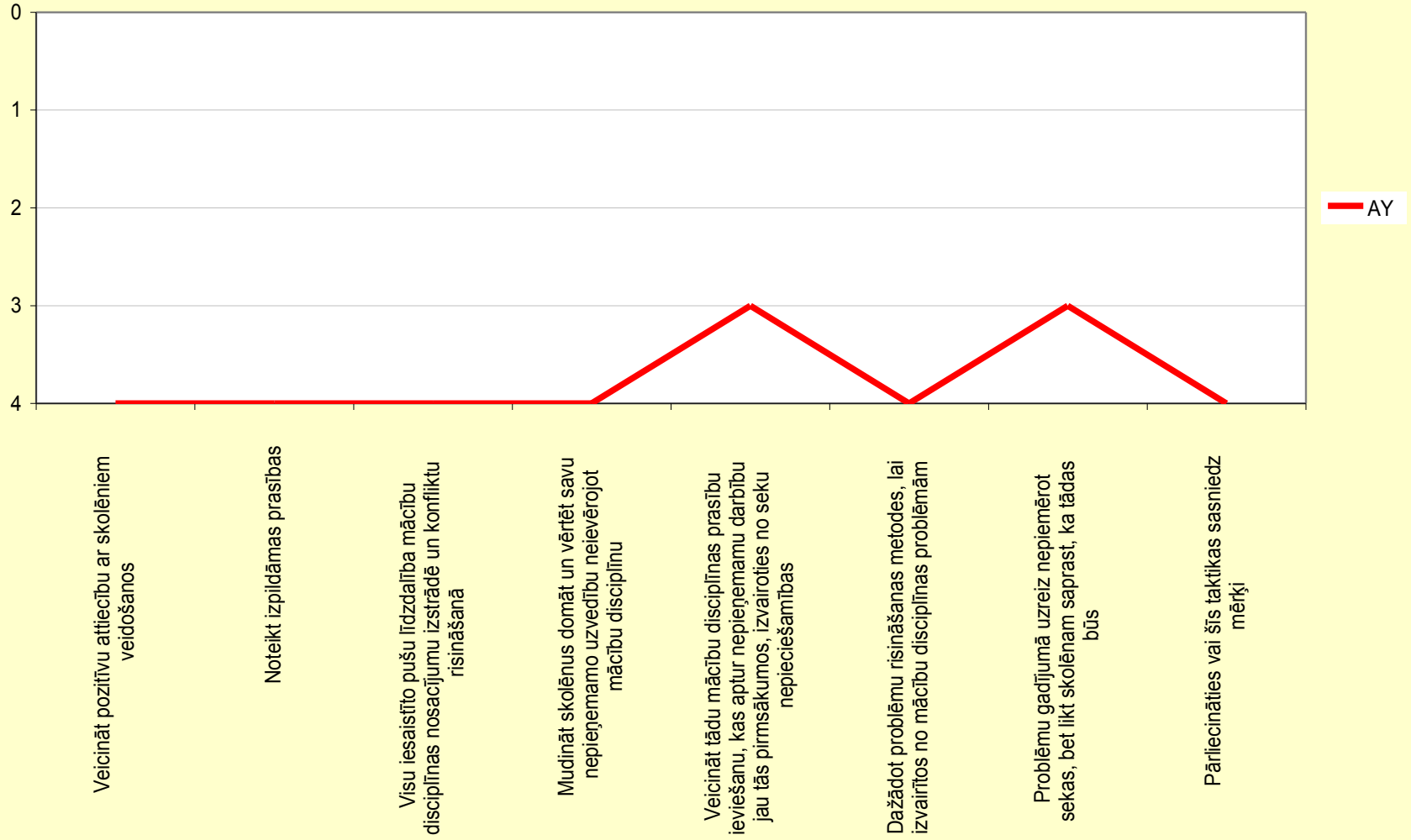
1 – vienam līdz trim bērniem nav izveidojušās pozitīvas attiecības ar skolotāju un skolotājs necenšas veicināt to maiņu

2 – veicina un uztur pozitīvas attiecības ar apmēram pusi no klases bērniem

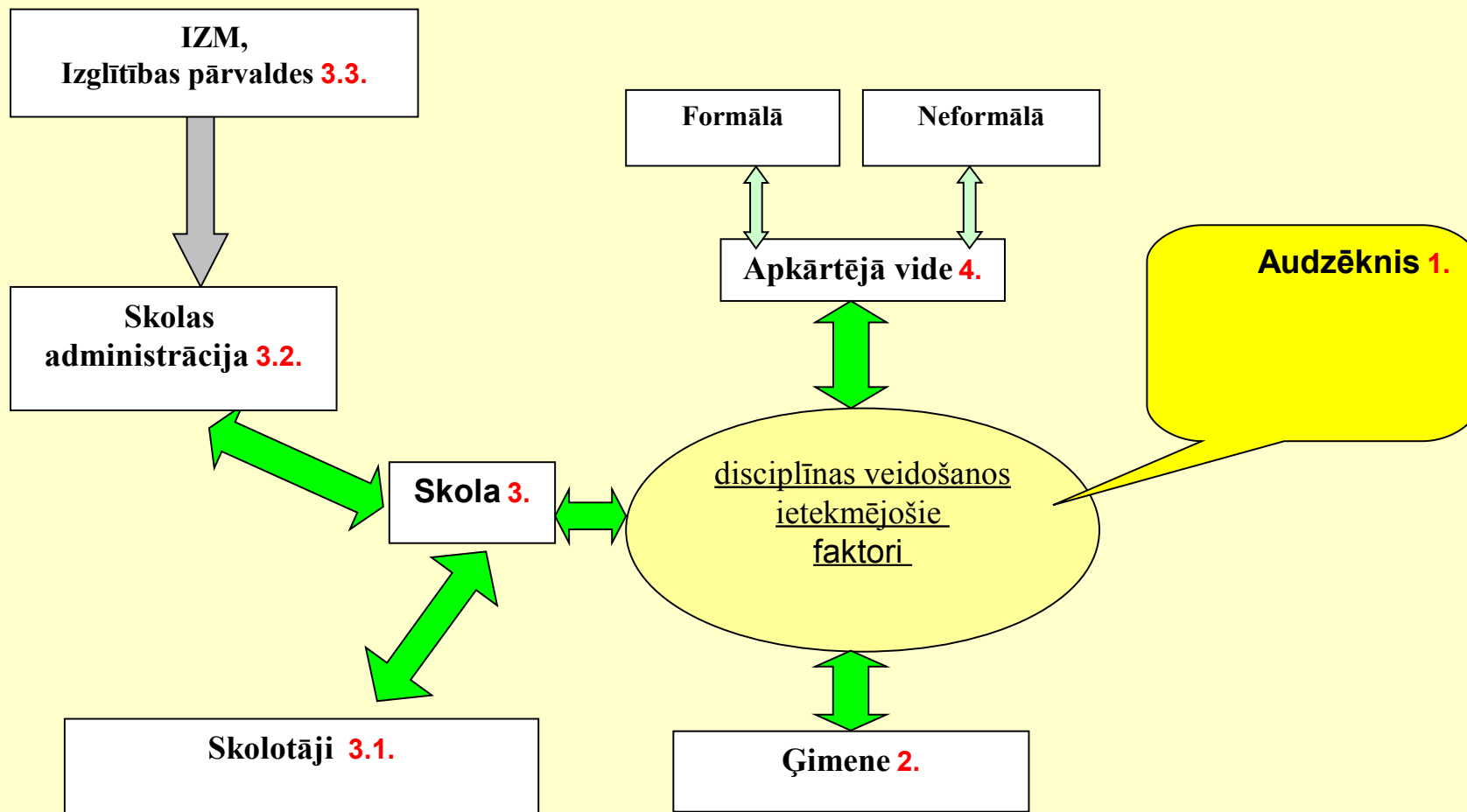
3 – veicina un uztur pozitīvas attiecības ar vienu līdz trim bērniem

4 – ignorē pozitīvu attiecību veicināšanu un uzturēšanu ar bērniem

skolotāja darbība - AY

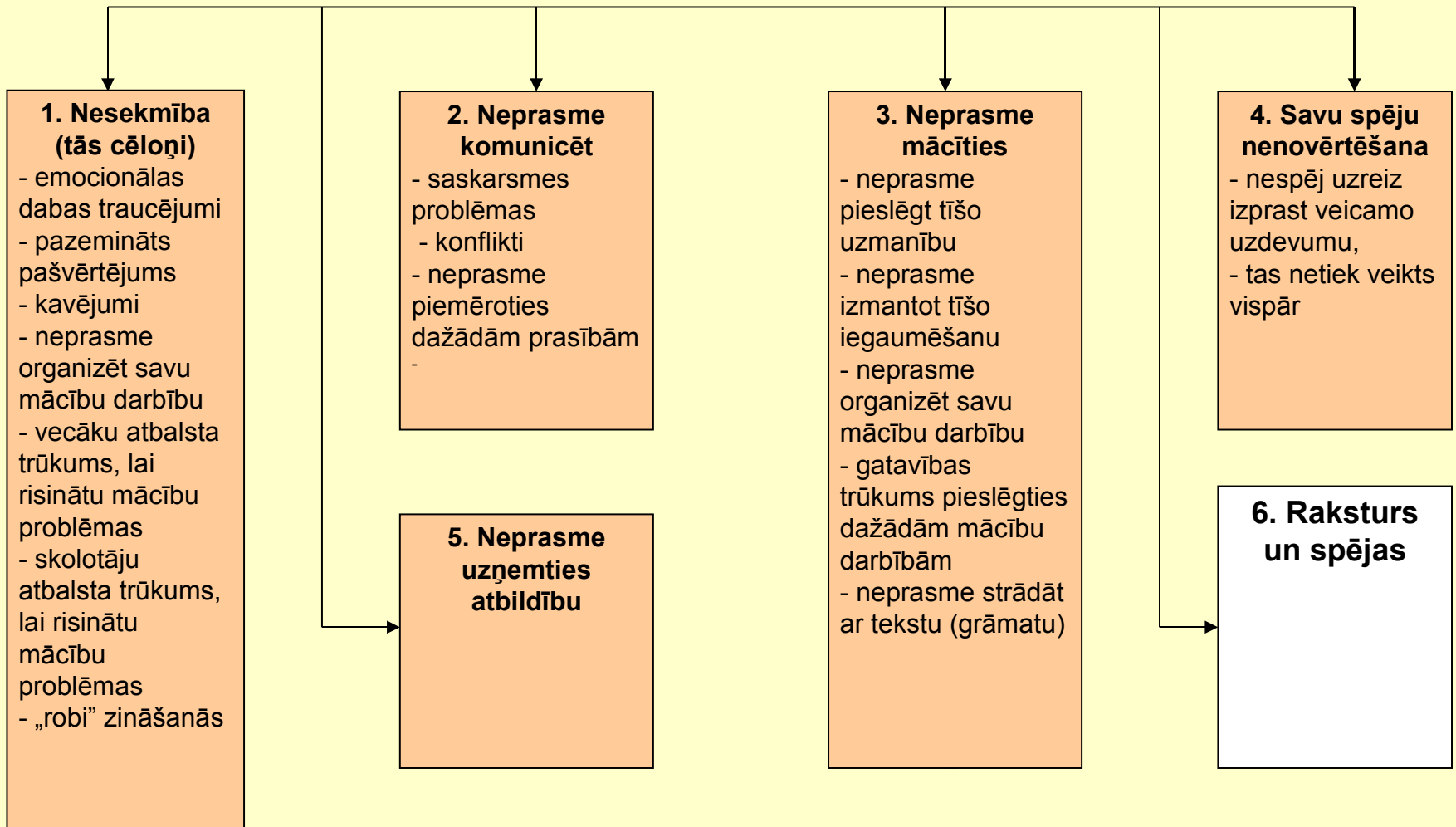
Faktori, kas ietekmē mācību disciplīnu

1.Pusaudža darbība

- lielākā daļa pusaudžu labprāt ievēro mācību disciplīnu, ja uzskata tās nosacījumus par godīgiem un taisnīgiem.
- lielāka daļa pusaudžu labprāt ievēro mācību disciplīnas nosacījumus, ja pieņem tos kā sociālās konvencijas, kur visi iesaistās to pieņemšanā un katra no iesaistītajām pusēm uzņemas atbildību par notiekošo klasē.
- bērni neievērojot mācību disciplīnu rāda savu attieksmi pret skolotāju un viņa darbības metodēm, nevis pret mācību priekšmetu.
- analizējot bērnu mācību disciplīnas izpausmes pēc dzimumiem, būtiskas atšķirības, kas nav skaidrojamas ar pusaudžu vecuma īpatnībām nav konstatētas.
- atsevišķi bērni neievēro mācību disciplīnu neskatoties uz to, ka skolotāja darbībā ir ievēroti iepriekšminētie nosacījumi.

Disciplīnas problēmu cēloņi

3.1. Skolotāji

- mācību disciplīnu klasē tiešā veidā ietekmē skolotāju darbība.
- mācību disciplīnas problēmas klasē nav pie divu veidu pedagogiem.
Pirmkārt, ja skolotājs strādā sadarbojoties ar pusaudžiem un pieņemot kopējas sociālās konvencijas, kuras visi ievēro. *Otrkārt*, ja skolotājs ir izteikti autoritārs un bērni tik ļoti baidās no viņa, ka nerodas nekādas disciplīnas problēmas. Varētu apgalvot, ka tādā gadījumā problēmu nepastāv, bet tomēr tā nav. Mūsdienu pusaudži protestē pret šādu izturēšanos citos iespējamajos veidos. Tie var neievērot mācību disciplīnu pie skolotāja, kurš izvēlas citas darba metodes. Tie var atteikties pildīt mājas darbus, vai tie var neapmeklēt šī skolotāja stundas.
- skolotāji, kuri savā darbībā ievēro pedagoģiskā darba principus, kas veicina mācību disciplīnas ievērošanu un tomēr saskaras ar mācību disciplīnas problēmām, nedrīkst to atstāt bez ievērošanas, cerot, ka situācija normalizēsies. Tas tā nenotiek un pārējie bērni, kas sākotnēji mācību disciplīnu ievēro, pieņem, ka tas nav nekas svarīgs un turpmāk arī mācību disciplīnu neievēro, tādējādi problēmu tikai padziļinot. Skolotājam jau sākotnēji jāreaģē uz nelieliem mācību disciplīnas pārkāpumiem pārdomājot savas darba metodes un liekot bērniem saprast, ka ir pamanījis nepieņemamo darbību un pie atkārtotiem mācību disciplīnas pārkāpumiem tiks piemērotas sekas un tās arī piemēro, nevis baida bērnus ar nezināmu nākotni, kad „tie, kas nemācās, slaucīs ielas”, vai „turpini tik neievērot noteikumus un tevi no skolas izmetīs”.

3.2. Skolas administrācija

- skolotājs īpaši kritiskos mācību disciplīnas problēmu gadījumos, aicina uz stundu kādu no administrācijas pārstāvjiem, kas seko stundas gaitai un ir kā „*biedējošais faktors*”. Šāda darbība ir efektīva tikai uz to brīdi un var nodarīt skolotāja autoritātei nelabojamus zaudējumus, jo bērni to vērtē kā vājuma pazīmi. Vienīgais iemesls kāpēc skolas administrācijas pārstāvis var tikt aicināts uz stundu, saistībā ar mācību disciplīnas problēmām, ir, ka situācija pēc tam tiek analizēta un meklēti iespējamie risinājumi mainot pedagoģiskā darba metodes.
- skolotāji bērnu, kas regulāri neievēro mācību disciplīnu, nosūta mācīties pie kāda no administrācijas pārstāvjiem uzdodot konkrētus uzdevumus, kas tajā laikā jāveic. Šāda darbība ir efektīva, ja bērns tiešām nopietni un atkārtoti ir pārkāpis mācību disciplīnu un šis solis nav kā regulāra skolotāja darbība, lai bērnu „*pabaidītu*”. Bērni, kas savu darbību spēj analizēt un kam nav nopietnu veselības problēmu, kas traucē šādu analīzi veikt, mācīšanos pie administrācijas pārstāvja vērtē kā nopietnas un nepatīkamas sekas savai nepieņemamai darbībai.
- bērnam, kurš regulāri neievēro mācību disciplīnu neskatoties uz piemērotajām pedagoģiskajām sekām un izrāda nespēju analizēt savu rīcību, iespējamās cita rakstura problēmas, kuras nav iespējams atrisināt bez citu speciālistu iesaistīšanās. Šādā gadījumā skolas administrācijas pārstāvis sazinās ar bērna vecākiem, lai aicinātu uz sarunu, kuras laikā motivē bērna vecākus uz sadarbību ar citiem speciālistiem problēmas cēloņu meklējumos.
- skolas administrācija izstrādā vispārējus nosacījumus mācību disciplīnas uzlabošanai un skolas iekšējās kārtības noteikumus.
- skolas administrācija organizē dažāda veida apmācības par iespējamiem problēmu risinājumiem.

KAITĪGIE PADOMI VECĀKIEM, SKOLOTĀJIEM UN VISIEM, KAS IR KOPĀ AR BĒRNU VIŅA IKDIENĀ (*Ritma Lasmāne*)

- Vienmēr un visur gaidiet no bērna tikai nepatikšanas.
- Biežāk saki „No tevis nekas neiznāks!”, „Es labāk zinu, ko tev vajag!”, „Tu vienmēr (nekad) ...”, „Es tavos gados ...” utt.
- Ja bērns kļūdījies vai viņam nav veicies, neaizmirstiet pateikt: „Es taču tevi brīdināju!”.
- Ja bērnam veicas, tad droši saki: „Tā ir nejaušība, tas bija viegli izdarāms!”.
- Neaizmirstiet „no mušas izpūst ziloni”.
- Atcerieties viņa neveiksmes, kļūdas un atgādiniet par tām.
- Pretojieties pārmaiņām, kas notiek ar bērnu.
- Centieties slēpt savas jūtas, neveiksmes un vājības.
- Strīdā noteikti centieties uzvarēt bērnu.
- Laba audzināšanas metode ir apsaukt bērnu par divnieku karali, āmurgalvu un lamzaku u.tml.
- Ne uz mirkli neatsakāties no tā, ko teicāt vai pavēlējāt, jo īpaši tad, kad saprotat – tā tomēr nav ...

Paldies par uzmanību!